

Asia: VN/4400/2021

Arviomuistio julkisen hallinnon tietojärjestelmiä koskevan sääntelyn kehittämistarpeista

Lausuntonne arviomuistiosta

1. Kommenttinne arviomuistiossa tehdystä nykytilan kuvauksesta

Nykytilan kuvaus on riittävä pohjustamaan käsiteltävää asiaa.

2. Kommenttinne tietojärjestelmistä sääntelykohteena

Keskeinen asia on se, että asiakas saa asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman tarpeetonta viivytystä. Lisäksi tietoturvaluisuus on toteuduttava, ts. on varmistettava tiedon saatavuus, luottamuksellisuus ja eheys. Nämä ovat olleet ja tulee jatkossakin olla sääntelyn keskiössä.

3. Millaisia yleisiä vaatimuksia tietojärjestelmien toiminnallisuuksille pitäisi lainsäädännöllä asettaa?

Yleiset vaatimukset tulee jatkossakin kohdistaa tietojen luottamuksellisuuden takaamiseen ja varmistamiseen. Muistiossa on esitelty hyviä työkaluja siihen, kuten standardit ja auditoinnit. Lainsäädännön tulee kuvata haluttu vaatimus asiakas- ja toimintatietojen näkökulmasta. Yksityiskohtaisia teknisiä toteutusohjeita tulee välttää, koska ne jäävät nopeasti vanhoiksi ja jarruttavat kehitystä. Mutta tämä asia oli kyllä muistiossa hyvin ymmärretty.

Toiminnalliset vaatimukset voi kytkeä tiedon korkeaan käytettävyyteen, sen korostamiseen (mutta ei kertomaan toteutustapaa). Toiminnalliset vaatimukset ovat yleisesti organisaatiokohtaisia päätöksiä, joita on vaikea lainsäädännön kautta asettaa järkevästi.

4. Millaisia olennaisia teknisiä vaatimuksia hallintoasioita käsitteleville tietojärjestelmille pitäisi lainsäädännöllä säätää?

Tätä asiaa käsiteltiin jo edellä. Eli teknisiä vaatimuksia pitää välttää, koska ICT:ssä kehitys on nopeaa, ja tänään fyysisillä komponenteilla toteutettavat ratkaisut saatetaan tehdä pian ohjelmallisesti.

5. Millaisia vaatimuksia, kuten dokumentointivaatimuksia, tietojärjestelmien kehittämiseksi pitäisi lainsäädännöllä säätää?

Dokumentointivaatimukset on hyvä kohdistaa tietojärjestelmän käytettävyyden ja tiedon luottamuksellisuuden varmistamiseen ja hallinnan vaatimukseen. Lisäksi näiden säännöllinen varmistaminen tulisi määritellä. Käytetään standardeja vaatimusten tukena soveltuvin osin.

6. Miten lainsäädännöllä tulisi varmistua virkavastuun toteutumisesta ja kohdistumisesta, mitä tulee tietojärjestelmien kehittämiseen, käyttöönottoon ja käyttöön, sekä tietovarantojen käyttöön?

On hyvä kirkastaa se, että tietojärjestelmä ei voi korvata ihmistä/virkamiestä päättäjänä. Tekoälyä, automaatiota, on paljon tutkittu johtavissa yliopistoissa. Esimerkiksi Daron Acemoglu (taloustieteen professori MIT:ssä) on viime aikoina tutkinut tekoälyn kehitystä ja näkee tekoälyn tukityökaluna ihmisille, muttei näe järkevänä suuntausta, jossa tekoäly (tietovarantojen käyttäjänä) ottaisi päätöksen teon vastuun. Kannattaa kuunnella Daron Acemoglun Podcast, July 14, 2021, julkaisija McKinsey Global Institute.

Lainsäädännössä ei ole järkevää ohjata tietojärjestelmien kehittämistä tai käyttöönottoa. Ne ovat operatiivisen tason asioita. Sen sijaan on ainakin tutkittava sitä, että voiko lainsäädäntö Tietohallintolain ja kokonaisarkkitehtuurimallien kautta tukea julkisia toimijoita hankkimaan korkealaatuisia tietojärjestelmiä digitalisoimaan prosessit ja käsittelemään tietoa ja aktiivisesti tuomaan tietoa päätöksentekijän työn tueksi laadukasta päätöksentekoa tukien (esim. käsittelemällä ja luokittelemalla isoja tietomassoja, esittelemällä asiakastiedot selkeällä tavalla jne.)

7. Mitä edellytyksiä tietovarannoille, niiden laadulle tai niiden käytölle tulisi lainsäädännössä asettaa, jotta niitä voidaan käyttää osin tai täysin automaattisessa päätöksenteossa?

Vastaajan näkemys on, ettei automaattista päätöksentekoa julkisen hallinnon ydintehtävissä (joissa päätetään kansalaisen peruspalveluista) voi vielä ainakaan lähivuosina olla. ICT:n kehitys tulee kohdistaa päätöksentekijän tueksi nousevan olennaisen tiedon hallinnan kehittämiseen. Ts. kehitetään tietojärjestelmiä, jotta ne mahdollistavat laadukkaamman päättämisen. Aina jaksolla 2021 - 2025 asiakasprosessien kattava digitalisointi on tehtävä. Vasta kun prosessit ja toiminta on kattavasti digitalisoitu, on edellytyksiä kokeilla/pilotoida tekoälyä. Tällöin tekoäly antaa päättäjälle ehdotuksen perusteluineen, mutta virkamies päättää.

8. Miten tietoturvallisuuden arviointia ja arviointijärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä tulisi kehittää? Entä erityisesti viranomaisten tietojärjestelmien arvioinnin osalta?

Lainsäädännön tulee tukea sitä, että on olemassa kansallinen viitekehys standardien tukemana, jonka pohjalta muodostuu säännöllinen vakiomuotoinen auditointi (määräaikaikaisastus)-sykli kaikille organisaatioille.

9. Kommenttinne muistiossa todetuista sääntelytarpeista yleensä

Lähtökohtaisesti sääntely on Suomessa asianmukaista ja hyvällä tasolla ja keskittyy olennaiseen. Lausujan mielestä tärkeintä olisi kehittää sääntelyä niin, ettei se rajoita parhaiden ICT-ratkaisujen käyttöä asiakkaan parhaaksi. Eli lainsäädännön tulee keskittyä asiakas- ja toimintatiedon tiedon

luottamuksellisuuden hallintaan ja tiedon korkeaan käytettävyyteen, näiden vaatimusten korostamiseen. (Eikä kertomaan toteutustapaa).

10. Muut yleiset kommentit arviomuistiosta

Arviomuistio on hyvä kooste nykytilasta ja avaa arvokkaan pohdinnan nykyhetken kiinnostaviin ICT kysymyksiin, kuten tekoäly. Jatkossa vastaavissa muistioissa voisi olla skenaariopohdintoja, eli erilaisia vaihtoehtoisia polkuja ja aikajänteitä. Voisi auttaa hahmottamaan problematiikkaa paremmin.

Ahola Matti

Kymsote (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä) - Matti

Ahola, tietohallintojohtaja